

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

της 14ης Ιανουαρίου 2003¹

1. Το Bundespatentgericht θέτει στο Δικαστήριο τρία ερωτήματα, τα οποία έχουν ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία β', γ' και ε', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων², σχετικά με τρισδιάστατα σημεία που συνίστανται στο σχήμα του προϊόντος.

Ειδικότερα, ζητεί να μάθει εάν, για τους σκοπούς των ως άνω διατάξεων, οι συσκευασίες εξομοιώνονται με τα περιεχόμενα (πρώτο ερώτημα). Επίσης διερωτάται σχετικά με το κριτήριο που πρέπει να ακολουθηθεί για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα των σημείων αυτών (δεύτερο ερώτημα) και για τον ρόλο που πρέπει να αποδίδεται, στο πλαίσιο της εξετάσεως από την αρμόδια αρχή, στη σχετική πρακτική άλλων κρατών μελών.

2. Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά συνάγονται χωρίς δυσκολία από την υπάρχουσα νομολογία περί σημάτων.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — ΕΕ L 40, σ. 1 (στο εξής: οδηγία περί σημάτων ή, απλώς, οδηγία).

Το ιστορικό της διαφοράς

3. Στις 18 Ιουλίου 1998 η Henkel KGaA (στο εξής: Henkel), εταιρία κατασκευής χημικών παραγώγων, με έδρα το Düsseldorf (Γερμανία), ζήτησε να καταχωριστεί στο σχετικό εθνικό μητρώο το σχήμα μιας συσκευασίας ως τρισδιάστατο έγχρωμο σήμα για να διακρίνει «υγρά απορρυπαντικά για μάλλινα υφάσματα».

4. Το τμήμα σημάτων της κλάσεως 3 του γερμανικού γραφείου διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και σημάτων (Deutsches Patent- und Markenamt) απέρριψε την καταχώριση διότι έκρινε ότι επρόκειτο για σύνθετες σχήμα συσκευασίας των προϊόντων για τα οποία ζητήθηκε η καταχώριση του σήματος, στερούμενο ικανότητας ενδείξεως σχετικής με την προέλευσή τους, και, επομένως, και του αναγκαίου διακριτικού χαρακτήρα.

5. Η Henkel άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του ομοσπονδιακού δικαστηρίου σημάτων και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (Bundespatentgericht), ισχυριζόμενη ότι το προς καταχώριση σήμα έχει διακριτικό χαρακτήρα όσον αφορά τη συνολική εντύπωση που προκαλεί, διότι διά του συγκεκριμένου συνδυασμού σχημάτων και χρωμάτων (στοιχείων που ο καταναλωτής αναγνωρίζει ως ενδείξεις της προελεύσεως) διακρίνεται σαφώς από τα ανταγωνιστικά προϊόντα. Επιπλέον, η προσφεύγουσα προσκόμισε τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της, από την οποία προέκυπτε ότι σημαντικό μέρος των καταναλωτών θα είχε αναγνωρίσει τη δηλωθείσα προς καταχώριση φιάλη ως φιάλη συγκεκριμένου απορρυπαντικού.

Σύμφωνα με την Henkel, ως προς το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν υφίσταται, επίσης, υποχρέωση διατηρήσεως ορισμένων περιγραφικών σημείων στη διάθεση όλων των επιχειρηματιών, διότι η εμπορία δεν εξαρτάται από το δηλωθέν προς καταχώριση σχήμα και χρώμα, αλλ' αντιθέτως μπορεί να γίνει με τη χρησιμοποίηση πλήθους παραλλαγών όσον αφορά το σχήμα των φιαλών υγρού απορρυπαντικού για μάλλινα υφάσματα, αφού υπάρχει η δυνατότητα επιλογής ανάμεσα σε πολλές διαφορετικές παραλλαγές φιαλών απορρυπαντικού για μάλλινα υφάσματα.

Τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν

6. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το 24ο τμήμα (τμήμα προσφυγών αρμόδιο για υποθέσεις σημάτων) του Bundespatentgericht αποφάσισε στις 10 Απριλίου 2001 να αναστείλει

τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας περί σημάτων:

«1) Πρέπει στην περίπτωση των τρισδιάστατων σημάτων, τα οποία συνίστανται στη συσκευασία προϊόντων που κατά κανόνα κυκλοφορούν στο εμπόριο συσκευασμένα (όπως, λόγω χάρη, τα υγρά), να εξομοιώνεται από απόψεως δικαίου των σημάτων η συσκευασία του προϊόντος με το σχήμα του προϊόντος, κατά τρόπον ώστε:

α) η συσκευασία του προϊόντος να συνιστά το σχήμα του προϊόντος κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας·

β) η συσκευασία του προϊόντος να μπορεί να χρησιμεύσει προς δήλωση της (εξωτερικής) ποιότητας ("Beschaffenheit" στο γερμανικό κείμενο) του συσκευασμένου προϊόντος κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας;

2) Εξαρτάται η ύπαρξη διακριτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, στα τρισδιάστατα σήματα, τα οποία συνίστανται στη συσκευασία προϊόντων που κατά

κανόνα κυκλοφορούν στο εμπόριο συσκευασμένα, από το αν ο μέσος, ευλόγως ενημερωμένος και προσεκτικός αγοραστής είναι σε θέση, ακόμη και χωρίς να προβεί σε ανάλυση ή σύγκρισή τους, καθώς και χωρίς να εντείνει ιδιαίτερος την προσοχή του, να αντιληφθεί τα κύρια χαρακτηριστικά του προς καταχώριση τρισδιάστατου σήματος τα οποία αποκλίνουν από τα γενικώς ισχύοντα ή τα συνήθη στον κλάδο και, για τον λόγο αυτόν, είναι κατάλληλα να δηλώσουν την προέλευση;

- 3) Είναι δυνατόν η κρίση περί της υπάρξεως διακριτικού χαρακτήρα να γίνεται μόνον βάσει των αντιλήψεων που επικρατούν στο εμπόριο της κάθε χώρας, χωρίς να πρέπει να διακριβώνεται υπηρεσιακάς αν και σε ποια έκταση σήματα ταυτόσημα ή παρεμφερή έχουν καταχωριστεί ή έχει απαγορευθεί η καταχώρισή τους σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως;»

Εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων

8. Τα τρία προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία β', γ' και ε', της οδηγίας περί σημάτων, η οποία ορίζει τα εξής:

«1. Δεν καταχωρίζονται ή, εάν έχουν καταχωριστεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

[...]

Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

7. Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 29 Μαΐου 2001. Μετά την ολοκλήρωση της έγγραφης διαδικασίας, κατά την οποία μόνον η Επιτροπή υπέβαλε παρατηρήσεις, ακολούθησε η προφορική διαδικασία στις 14 Νοεμβρίου 2002, στην οποία παρέστησαν επίσης οι εκπρόσωποι της αιτούσας εταιρείας.

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα,

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προο-

ρισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας,

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

[...]

ε) τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά:

— από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος ή

— από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος ή

— από το σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν,

[...]

9. Το πρώτο από τα προδικαστικά ερωτήματα αφορά τη θεώρηση της συσκευασίας προϊόντων τα οποία συνήθως διατίθενται στο εμπόριο συσκευασμένα, όπως είναι η περίπτωση των υγρών, από απόψεως δικαίου σημάτων. Το παραπέμπον δικαστήριο διερωτάται αν σε παρόμοια περίπτωση πρέπει να εξομοιώνεται το προϊόν με το σχήμα του και σε ποια έκταση.

10. Κατά την άποψή μου, όταν ένα προϊόν πωλείται κατά κανόνα εμφιαλωμένο, η συσκευασία δεν χρειάζεται να εξομοιώνεται με το προϊόν, διότι αποτελεί ούτως ή άλλως συστατικό στοιχείο του προϊόντος αυτού. Επιπλέον, για τον καταναλωτή είναι το μοναδικό ορατό και διακριτό στοιχείο και για τον λόγο αυτό αποτελεί το μοναδικό μέρος του προϊόντος που είναι σημαντικό από απόψεως δικαίου σημάτων.

11. Η λύση αυτή μπορεί να φαίνεται αντίθετη προς το άρθρο 2 της οδηγίας, το οποίο αναγνωρίζει τη δυνατότητα να αποτελέσουν σήματα «οποιαδήποτε σημεία επιδεχόμενα γραφικής παράστασης, ιδίως δε [από] λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος προσώπων, [από] εικόνες, γράμματα, αριθμούς, το σχήμα του προϊόντος ή της συσκευασίας του, εφόσον τα σημεία αυτά μπορούν από

τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μας επιχείρησης από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων»³. Επισήμως, προϊόν και παρουσίαση αποτελούν διαφορετικά στοιχεία. Είναι, όμως, αναγκαία η τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων μιας οδηγίας, της οποίας η διατύπωση δεν διακρίνεται, εν γένει, για την ακρίβεια της ορολογίας της.

12. Στην περίπτωση των υγρών, όπως συμβαίνει και με τα αέρια και με ορισμένα υλικά υπό τη μορφή κόκκων ή ιδιαίτερα εύθρυπτα, τα οποία δεν αποτελούν «σώματα», διότι στερούνται, μεταξύ άλλων, καθορισμένου μεγέθους και σχήματος, η συσκευασία είναι το μοναδικό αντίληπτο για τον καταναλωτή σχήμα, επιδεχόμενο γραφικής παραστάσεως. Το τρισδιάστατο σχήμα των ουσιών αυτού του είδους που ενδιαφέρει το δίκαιο σημάτων είναι αυτό της συσκευασίας εντός της οποίας παρουσιάζονται και συνεπώς, από την άποψη αυτή, ως προϊόν πρέπει να νοηθεί το δοχείο μέσα στο οποίο διατίθενται στο εμπόριο.

13. Κατά τα λοιπά, η διάκριση μεταξύ του δοχείου και του περιεχομένου του, με την αναγνώριση της ιδιότητας του προϊόντος αποκλειστικά στο δεύτερο, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα της αγοράς: σε πολλά είδη τα χαρακτηριστικά της παρουσιάσεως μπορούν να αποδει-

χθούν καθοριστικά κατά τον χρόνο μιας συναλλαγής, π.χ. το σχήμα για τη λειτουργικότητα, το υλικό για το βάρος. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι δυνατόν στα μάτια του καταναλωτή να υπεριοχύσουν τελικά των πραγματικών ή υποτιθέμενων ιδιοτήτων του υγρού.

14. Από την ταύτιση αυτή μεταξύ δοχείου και προϊόντος, όταν αυτό διατίθεται στο εμπόριο συσκευασμένο, προκύπτει ότι το δοχείο ταυτίζεται με το σχήμα του προϊόντος, μεταξύ άλλων, για τους σκοπούς του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ε', της οδηγίας.

15. Σε σχέση με το τελευταίο αυτό στοιχείο ε', η ταύτιση στην οποία αναφέρθηκε αποτελεί επιταγή του γενικού συμφέροντος, δεδομένου ότι, αν το δοχείο εθεωρείτο ξένο προς την περιεχόμενη ουσία, ώστε να μην εφαρμόζονται οι σχετικοί με το σχήμα του προϊόντος περιορισμοί, όπως υποστηρίζει ο εκπρόσωπος της Henkel, θα παρεκάμπτετο, και μάλιστα με ιδιαίτερη ευκολία, η απόλυτη απαγόρευση, που δεν θεραπεύεται με την πάροδο του χρόνου, η οποία βαρύνει τα τρισδιάστατα σχήματα με αισθητική αξία ή κατάλληλη λειτουργικότητα.

16. Τέλος, είναι σκόπιμο να αναφερθούν προς αυτή την κατεύθυνση, έστω και

3 — Η υπογράμμιση δική μου.

απλώς διευκρινιστικά —δεδομένου ότι δεν δεσμεύουν νομικώς—⁴, οι κοινές δηλώσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που περιέχονται στα πρακτικά του Συμβουλίου με την ευκαιρία της εκδόσεως της οδηγίας περί σημάτων, μεταξύ των οποίων υπάρχει μία αναφορά στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας:

«Το Συμβούλιο και η Επιτροπή θεωρούν ότι, όταν τα προϊόντα είναι συσκευασμένα, η έκφραση “σχήμα των προϊόντων” περιλαμβάνει και το σχήμα της συσκευασίας».

17. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι, από απόψεως δικαίου σημάτων, στην περίπτωση των προϊόντων που συνήθως διατίθενται στο εμπόριο συσκευασμένα, ως τρισδιάστατο προϊόν πρέπει να νοείται το σχήμα της συσκευασίας.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

18. Το παραπέμπον δικαστήριο ζητεί να μάθει τον ακριβή ορισμό του κριτηρίου

που πρέπει να ακολουθήσει ο εθνικός δικαστής προκειμένου να εκτιμήσει τον διακριτικό χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας (συγκεκριμένο διακριτικό χαρακτήρα), ενός τρισδιάστατου σήματος. Ζητεί να μάθει αν ο μέσος καταναλωτής, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τα διακριτικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σήματος χωρίς να καταφεύγει σε ανάλυση ή συγκρίσεις και χωρίς να εντείνει ιδιαίτερος την προσοχή του.

19. Από της αποφάσεως της 16ης Ιουλίου 1998, C-210/96, Gut Springenheide και Tusky⁵, το Δικαστήριο έχει υιοθετήσει ένα ενιαίο κριτήριο γενικής εφαρμογής, το οποίο χρησιμεύει προκειμένου να προσδιοριστεί το αν μια ονομασία, ένα σήμα ή μια διαφημιστική ένδειξη μπορούν να δημιουργήσουν ή όχι κίνδυνο παραπληρώσεως του αγοραστή, επί τη βάση της τεκμαιρόμενης αντιλήψεως ενός μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, χωρίς να διατάξει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης ή δημοσκοπήσεως⁶.

20. Το κριτήριο αυτό εκτιμήσεως επιβεβαιώθηκε με την ίδια ακριβώς διατύπωση

4 — Δεδομένου ότι δεν γίνεται αναφορά σε αυτές στο κείμενο της οδηγίας. Βλ. την απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-292/89, Antonissen (Συλλογή 1991, σ. I-745, σκέψη 18).

5 — Συλλογή 1998, σ. I-4657.

6 — Όπ.π., σκέψη 31.

σε ποικίλες αποφάσεις⁷. Και, βεβαίως, και σε σχέση με τα σήματα⁸.

Προσφάτως, το Δικαστήριο έκρινε, επιπλέον, ότι ο συγκεκριμένος διακριτικός χαρακτήρας ενός σημείου που συνίσταται στο σχήμα ενός προϊόντος πρέπει να εξετάζεται βάσει του ίδιου κριτηρίου⁹.

Αν ο εθνικός δικαστής μπορεί να εκτιμήσει τη διακριτική δύναμη ενός σημείου βάσει της τεκμαιρόμενης αντιλήψεως του μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, δεν φαίνεται απαραίτητη η διεξαγωγή επιπλέον ερευνών, όπως οι αναλυτικές ή συγκριτικές μελέτες στις οποίες αναφέρεται το Bundespatentgericht. Αντιθέτως, οι μελέτες αυτές δεν απαλλάσσουν το εθνικό δικαστήριο από την ανάγκη ασκήσεως της δικής του εξουσίας εκτιμήσεως, με βάση το υπόδειγμα του μέσου καταναλωτή, όπως προσδιορίζεται από το κοινοτικό δίκαιο¹⁰.

Ας προστεθεί ότι ο περιορισμός της προστασίας σε μία ή περισσότερες κλάσεις προϊόντων ή υπηρεσιών, καθώς και ο περιορισμός που απορρέει από την πεπερασμένη επικράτεια στην οποία ασκεί τη διακριτική του λειτουργία το σήμα, συνεπάγονται ότι η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα πρέπει να γίνεται από την οπτική γωνία του μέσου καταναλωτή των ίδιων αυτών ειδών προϊόντων ή υπηρεσιών στην επικράτεια για την οποία ζητείται η καταχώριση.

21. Δεν υπάρχει κανένας λόγος αποκλίσεως από τη συλλογιστική αυτή όσον αφορά συγκεκριμένα το σχήμα της παρούσας προϊόντων που συνήθως διατίθενται στο εμπόριο συσκευασμένα.

22. Προτείνω, επομένως, να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση ότι, κατά τον χρόνο εκτιμήσεως του λόγου απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, μεταξύ άλλων, ενός τρισδιάστατου σημείου, συνισταμένου στο σχήμα ενός προϊόντος που συνήθως διατίθεται στο εμπόριο συσκευασμένο, η διοίκηση του μητρώου σημάτων και, ενδεχομένως, ο εθνικός δικαστής οφείλουν να υιοθετούν τη θέση του μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, σχετικά με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες πρόκειται, χωρίς να είναι αναγκαίο να ζητούνται επιπλέον αναλυτικές ή συγκριτικές εξακριβώσεις.

7 — Βλ. τις αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1999, C-303/97, *Sektellerei Kessler* (Συλλογή 1999, σ. I-513, σκέψη 36), της 13ης Ιανουαρίου 2001, C-220/98, *Estée Lauder* (Συλλογή 2001, σ. I-117, σκέψη 27), και της 21ης Ιουνίου 2001, C-30/99, *Επιτροπή κατά Ιρλανδίας* (Συλλογή 2001, σ. I-4619, σκέψη 32).

8 — Βλ. την απόφαση της 22ας Ιουνίου 1999, C-342/97, *Lloyd Schuhfabrik* (Συλλογή 1999, σ. I-3819, σκέψη 26).

9 — Απόφαση της 18ης Ιουνίου 2002, C-299/99, *Philips* (Συλλογή 2002, σ. I-5475, σκέψη 63).

10 — Βλ. τις προτάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 1999 του γενικού εισαγγελέα Fennelly επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως *Estée Lauder* (Συλλογή 1999, σ. I-117, σημείο 29).

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

23. Τέλος, το Bundespatentgericht ενδιαφέρεται να μάθει αν, κατά την εκτίμηση του ιδιαίτερου διακριτικού χαρακτήρα του εν λόγω σήματος, μπορεί ή πρέπει να ασκεί επιρροή η πρακτική των αρμόδιων για την καταχώριση αρχών και των δικαστηρίων άλλων κρατών μελών που ακολουθήθηκε κατά τον χρόνο της καταχώρισεως ταυτόσημων ή παρόμοιων σημάτων.

24. Η οδηγία περί σημάτων επιδιώκει την προσέγγιση των δικαίων των κρατών μελών διά της εναρμονίσεως, όχι την ενοποίησή τους. Τα διοικητικά και δικαιοδοτικά όργανα έχουν, επομένως, την υποχρέωση να ερμηνεύουν τις εσωτερικές κανονιστικές ρυθμίσεις υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει και να τηρείται έτσι το άρθρο 249 ΕΚ, τρίτο εδάφιο¹¹, προσφεύγοντας, ενδεχομένως, στο Δικαστήριο, με τη διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Δεν υπάρχει, ωστόσο, ιεραρχική σχέση μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών

δικαιοδοτικών οργάνων ούτε μεταξύ των δικαστών δύο κρατών μελών. Ούτε υπάρχει υποχρέωση να καταλήγουν στα ίδια αποτελέσματα, πέραν της εφαρμογής των ιδίων αρχών ερμηνείας. Επιπλέον, η αντίληψη του μέσου καταναλωτή στην οποία αναφέρθηκε προηγουμένως μπορεί να ποικίλλει αναλόγως της χώρας, γι' αυτό δε τον λόγο η πρακτική ενός κράτους μέλους δεν δεσμεύει τις αρχές άλλου κράτους. Ωστόσο, για λόγους προνοίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης, οι οποίοι δικαιολογούνται από τον σκοπό αυτό του αποτελέσματος στον οποίον αναφέρθηκε προηγουμένως, η ως άνω πρακτική—και ειδικότερα η αιτιολογία στην οποία στηρίζεται—αποτελούν χρήσιμη ένδειξη την οποία η αρμόδια αρχή μπορεί να περιλάβει στην κρίση της επί του διακριτικού χαρακτήρα ενός σημείου. Τίποτε, ωστόσο, δεν την υποχρεώνει να διαξαγάγει αυτεπαγγέλτως διοικητικές έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση.

25. Τέλος, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, για την εκτίμηση του συγκεκριμένου διακριτικού χαρακτήρα των σημείων που δηλώνονται για να καταχωριστούν ως σήματα, οι αρμόδιες εθνικές αρχές δεν υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές με προϊόντα ή υπηρεσίες πρακτικές άλλων κρατών μελών, ανάλογες εκείνων για τις οποίες ζητείται η καταχώριση.

11 — Βλ. όσον αφορά το εναρμονισμένο σήμα, την απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1999, C-63/97, BMW (Συλλογή 1999, σ. I-905, σκέψη 22).

Πρόταση

26. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του υπέβαλε το Bundespatentgericht ως εξής:

- «1) Από απόψεως δικαίου σημάτων, στην περίπτωση των προϊόντων που συνήθως διατίθενται στο εμπόριο συσκευασμένα, ως τρισδιάστατο προϊόν πρέπει να νοείται το σχήμα της συσκευασίας.
- 2) Κατά τον χρόνο εκτιμήσεως του λόγου απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, μεταξύ άλλων, ενός τρισδιάστατου σημείου, συνισταμένου στο σχήμα ενός προϊόντος που συνήθως διατίθεται στο εμπόριο συσκευασμένο, η διοίκηση του μητρικού σημάτων και, ενδεχομένως, ο εθνικός δικαστής οφείλουν να υιοθετούν τη θέση του μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, σχετικά με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες πρόκειται, χωρίς να είναι αναγκαίο να ζητούνται επιπλέον αναλυτικές ή συγκριτικές εξακριβώσεις.
- 3) Για την εκτίμηση του συγκεκριμένου διακριτικού χαρακτήρα των σημείων των οποίων ζητείται η καταχώριση ως σημάτων, οι αρμόδιες εθνικές αρχές δεν υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές με προϊόντα ή υπηρεσίες πρακτικές άλλων κρατών μελών, ανάλογες εκείνων για τις οποίες ζητείται η καταχώριση.»